

Om gymnasiearbetet i yrkesexamen

Gymnasiearbetet ingår i utbildningen på ett yrkesprogram i gymnasieskolan och kan även utföras inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Det är en uppgift om 100 gymnasiepoäng som är inriktat mot ett valt yrke inom ramen för examensmålen för ett nationellt yrkesprogram. Poängen visar på omfattningen av elevens arbetsinsats. Gymnasiearbetet ingår i en yrkesexamen och är tänkt att vara ett kvitto på att eleven är väl förberedd för arbete inom ett visst yrkesområde. Det finns mål för gymnasiearbetet, men ingen särskild ämnesplan.

Mål för gymnasiearbetet

Målen för gymnasiearbetet är en del av examensmålen för att betona att gymnasiearbetet ska inriktas mot programmets karaktär. Examensmålen ska styra utbildningen inom ett yrkesprogram och därmed också gymnasiearbetets utformning och innehåll. I samtliga examensmål för yrkesprogrammen framgår följande mål för gymnasiearbetet:

Gymnasiearbetet ska visa att eleven är förberedd för det yrkesområde som gäller för den valda yrkesutgången. Det ska pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet. Gymnasiearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Gymnasiearbetet kan utformas så att det ger eleverna möjlighet att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande arbetsformer.

Gymnasiearbetet kan genomföras parallellt med och även i samverkan med kurser. Det är dock ett fristående arbete som inte ska genomföras inom ramen för en eller flera kurser.

Yrkesexamen i gymnasieskolan

I en yrkesexamen från gymnasieskolan ingår ett godkänt gymnasiearbete, vilket anges med betyget E i examensbeviset. Gymnasiearbetet ska inriktas mot en vald yrkesutgång inom examensmålen för yrkesprogrammet. Det är därför lämpligt att en elev i gymnasieskolan genomför sitt gymnasiearbete i slutet av utbildningen. En yrkesutgång definieras i gymnasieförordningen som ”en benämning för en viss yrkeskompetens till vilken en kombination av kurser inom yrkesprogrammets programfördjupning leder”.

I examensbeviset för en yrkesexamen ska elevens yrkesutgång alternativt utgång mot ett yrkesområde och titel eller annan benämning på gymnasiearbetet anges, dessutom ska det finnas en beskrivning av vad gymnasiearbetet innehåller.

Yrkesexamen i vuxenutbildning

I en yrkesexamen från vuxenutbildningen ingår ett godkänt gymnasiearbete, vilket anges med betyget E i examensbeviset. Av förordningen om vuxenutbildning framgår att arbetet ska göras inom ramen för examensmålen för det program som utbildningen huvudsakligen motsvarar.

I examensbeviset för en yrkesexamen ska titel eller annan benämning på gymnasiearbetet anges, dessutom ska det finnas en beskrivning av vad gymnasiearbetet innehåller.

Gymnasiearbetets utformning och innehåll

Ansvar och utformning

Rektor ska utse en ansvarig lärare för elevens gymnasiearbete. En del i ansvaret är att avgöra hur gymnasiearbetet ska utformas och vad det ska innehålla utifrån målen. Det kan utformas på många olika sätt, men det ska inriktas mot en vald yrkesutgång och behöver därför organiseras och utformas så att eleven får visa sitt yrkeskunnande och att hon eller han är förberedd för yrkesområdet. Gymnasiearbetet ska styras av examensmålen, men inte ha karaktären av examensprov.

När uppgiften utformas handlar det om att avgöra vilka arbetsuppgifter som bör ingå och hur det ska utformas så att eleven får möjlighet att planera, genomföra och utvärdera uppgiften. Oavsett om gymnasiearbetet genomförs enskilt eller i grupp, på skolan eller på en arbetsplats så behöver det vara tydligt vad som förväntas av den enskilda eleven. Det behöver även tydliggöras när gymnasiearbetet ska utföras och om det ska genomföras på en eller flera arbetsplatser eller i skolmiljö.

Om gymnasiearbetet genomförs på en arbetsplats är det rimligt att handledaren och eventuellt andra på arbetsplatsen får möjlighet att delta vid utformningen. Det finns inget som hindrar att eleven själv är delaktig i att utforma uppgift och bestämma innehåll i sitt gymnasiearbete.

Samverkan med arbetslivet

Yrkesutbildningen ska i högre grad än tidigare anpassas till arbetslivets behov. Branscher och andra avnämare ska få ökat inflytande över yrkesutbildningen genom de nationella och lokala programråden. I gymnasieskolan är det därför rimligt att man utformar och tar fram uppgifter för gymnasiearbetet i samråd med det lokala programrådet, och till exempel den arbetsplats där eleven ska genomföra sitt gymnasiearbete.

Vanligt förekommande arbetsuppgifter

Gymnasiearbetet ska pröva elevens förmåga att utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter och visa att eleven är förberedd för arbete inom ett visst yrkesområde. Alla vanligt förekommande arbetsuppgifter kan inte visas genom gymnasiearbetet, så ett urval behöver göras. Vad som är vanligt förekommande arbetsuppgifter varierar för olika yrken och yrkesområden och även över tid. Det kan finnas arbetsuppgifter som endast kan utföras under en viss tid på året eller arbetsuppgifter och arbetsmetoder som är mer vanligt förekommande inom branschen under en viss tidsperiod. Arbetsuppgifterna kan även behöva anpassas till de möjligheter som finns på den arbetsplats där gymnasiearbetet ska genomföras. Det är därför rimligt att urvalet av arbetsuppgifter diskuteras med det lokala programrådet eller med företag i branschen.

Planering och utvärdering

Gymnasiearbetet ska utföras på ett sådant sätt att eleven planerar, genomför och utvärderar sin uppgift. Planeringen och utvärderingen av gymnasiearbetet kräver i vissa sammanhang förmodligen mer än vad en vanligt förekommande arbetsuppgift gör i arbetslivet. Genom sin planering, till exempel att söka efter säkerhetsföreskrifter och att motivera val av verktyg, utrustning och tillvägagångssätt, kan eleven visa att hon eller han förstår helhetssituationen kring den arbetsuppgift som ska genomföras.

Den utvärderande och reflekterande delen av gymnasiearbetet kan återkoppla till den planerande delen och hur de gjorda valen har påverkat resultatet. Kvalitetsaspekter under arbetets gång och resultatet av gymnasiearbetet bör utvärderas. Reflektioner över det egna arbetet och eventuella alternativa metoder bör också diskuteras. För att eleven ska kunna utvärdera sin uppgift kan det vara bra om hon eller han på något sätt har dokumenterat planeringen och genomförandet.

Företagsliknande former

En gymnasial yrkesutbildning kan förutom att förbereda eleven för anställning även stimulera eleven till eget företagande inom yrkesområdet. Därför får gymnasiearbetet utformas så att elevens yrkeskunnande kan prövas i företagsliknande arbetsformer. Det kan innebära att eleven startar och driver ett företag inom ramen för gymnasiearbetet. Om eleven startar och driver ett företag är det ändå viktigt att betona att gymnasiearbetet ska visa att eleven kan utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter inom yrkesområdet, inte att eleven kan starta och driva företaget.

Betyg och bedömning

Ansvarig lärare och medbedömare

Rektorn ska för varje elev utse en lärare att vara ansvarig för gymnasiearbetet. Det är läraren som beslutar om betyget på elevens gymnasiearbete. Det ska även finnas en medbedömare för varje gymnasiearbete. Medbedömaren ska ha erfarenhet av det yrkesområde som gymnasiearbetet handlar om. Om gymnasiearbetet helt eller delvis har genomförts på en arbetsplats ska handledaren vara medbedömare.

Betyget E eller F

Det är utifrån målen för gymnasiearbetet som läraren bedömer om elevens gymnasiearbete är godkänt eller inte. För gymnasiearbetet används endast en tvågradig betygsskala. En elev som har nått målen för gymnasiearbetet ska få betyget E. I annat fall ska betyget F användas. Innan läraren sätter betyget ska medbedömaren ha yttrat sig.

Varje elevs gymnasiearbete ska bedömas och betygssättas individuellt. Om några elever genomför sina gymnasiearbeten i grupp eller om flera elever har samma uppgift för sitt gymnasiearbete, så måste läraren kunna följa elevens individuella arbete för att skaffa sig ett bedömningsunderlag för varje enskild elev.

Stöd för bedömningen

Innan betyget sätts på elevens gymnasiearbete behöver läraren kunna bedöma om eleven har nått målen. Läraren och medbedömaren kan som grund för bedömningen till exempel utifrån examensmålen identifiera kunskaper, färdigheter och förmågor som eleven bör visa i sitt gymnasiearbete. Eleven ska informeras om de grunder som tillämpas vid betygssättningen. Det kan till exempel göras i samband med att elevens uppgift för gymnasiearbetet bestäms.

Läraren behöver utifrån examensmålen göra en helhetsbedömning av elevens gymnasiearbete, om hon eller han är förberedd för yrkesområdet och kan utföra vanligt förekommande arbetsuppgifter på ett yrkesmässigt sätt. Med yrkesmässigt avses i detta sammanhang en yrkesmässighet för den som är ny i yrket och anpassad efter den gymnasiala nivån där till exempel behärskandet av rationella metoder och arbetstempo inte fullt ut motsvarar en erfaren yrkesverksam. Med yrkesmässigt avses också att eleven känner till och har utfört sitt arbete enligt lagar och andra bestämmelser som gäller för yrkesområdet.

I boken *Gymnasieskola 2011*¹ ger Skolverket förslag på hur gymnasiearbetet kan bedömas. För varje program finns en lista med punkter framtagen som kan användas som stöd för bedömningen av gymnasiearbetet. Listan har tagits fram i samverkan med de nationella programråden. Punkterna i listan är uppdelade i tre underrubriker – Fakta och förståelse, Färdigheter samt Värderingsförmåga och förhållningssätt – för att markera en bred kunskapssyn. Listan är framtagen på programnivå och kan därför behöva anpassas för att stämma med det aktuella gymnasiearbetet. Oavsett om listan används eller om annat stöd för bedömningen används, så är det viktigt att eleven informeras om grunderna för bedömningen innan gymnasiearbetet genomförs.

¹ Boken *Gymnasieskola 2011* kan beställas eller laddas ner från Skolverkets webbplats.